

UZASADNIENIE

wyroku z 31 marca 2016r.

W ostatecznie sprecyzowanym w piśmie procesowym z dnia 15.01.2014r. / k. 40 / żądaniu pozwu powodowie M. S. (1), M. C. (1) i P. G. (1) domagali się zasądzenia od pozwanej D. S. (1) kwot po 12 367, 31 zł dla każdego z powodów z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Uzasadniając żądanie podnieśli, że spadek po ich ojcu J. G. (1) nabyła w całości pozwana na podstawie testamentu notarialnego, ogłoszonego 26.02.2009r. W skład spadku wchodziły udziały w majątku wspólnym z A. G. (1), a w tym nakłady na nieruchomości i udziały w ruchomościach łącznie wycenianych na ponad 334 000 zł. Udział powodów z tytułu zachowku wynosi po 1/2 tego, co otrzymali by na podstawie ustawy. Wskazali szczegółowo w pozwie skład masy spadkowej, ostatecznie powołując się na wszystkie ruchomości.

Pozwana D. S. (1) wniosła o oddalenie powództwa i zarzuciła, że powodowie zostali obdarowani przez spadkodawcę składnikami majątkowymi przekraczającymi wartość należnego zachowku. W szczególności jej matka M. S. otrzymała pieniądze, za które wybudowała w małżeństwie dom i szklarnię, otrzymała nadto obrazy o znacznej wartości; powódka M. C. również została obdarowana biżuterią i pieniędzmi, a P. G. otrzymał samochód. Ponadto powodowie podzielili między siebie pieniądze zgromadzone na koncie bankowym. Zabrali też wartościową część ruchomości. To pozwania w ostatnich latach życia zajmowała się spadkodawcą, jej dziadkiem, i zapewniała mu należną opiekę. Powodowie starali się zmienić wolę spadkodawcy co, w powiązaniu z brakiem zainteresowania ojcem czyni żądania powodów także nieuzasadnionymi z uwagi na zasady współżycia społecznego.

Sąd ustalił następujące okoliczności faktyczne.

Poza sporem pozostają następujące fakty:

J. G. (1) i A. G. (1) byli małżeństwem i z tego związku mieli dwoje dzieci własnych tj. M. primo voto S. secundo voto S., M. C. (1) oraz przybranego syna P. G. (1). Pozwana D. S. (1) jest córką M. obecnie S. i A. S. (1).

A. G. (1) zmarła w dniu 28.01.2005r. i spadek po niej na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Krośnie z dnia 23.05.2006r. w drodze dziedziczenia testamentowego nabyli M. S. (1) w 43 416/ 127 000 częściach, M. S. (3) w 14 750/ 127 000 częściach, M. C. (1) i P. G. (1) po 28 667/ 127 000 oraz D. S. (1) w 11 500/ 127 000 częściach. Tym samym postanowieniem dokonano częściowego działu spadku po spadkodawczyni.

dowód: akta I Ns 940/ 05 SR w Krośnie.

Prawomocnym postanowieniem SR w Krośnie z dnia 19.10.2010r. spadek po J. G. (1) zmarłym w dniu 10.04.2008r. w drodze dziedziczenia testamentowego w całości nabyła D. S. (1).

dowód: postanowienie k. 377 akt SR w Krośnie sygn. I Ns 1199/08.

Umową o dożywocie z dnia 14.06.2006r. J. G. (1) przeniósł na pozwaną udział wynoszący 1/2 część w działkach nr (...) wraz z udziałem w budynku na niej stojącym.

dowód: wypis z aktu notarialnego rep. A nr 984/06 k. 102 – 103.

Prawomocnym postanowieniem SR w Krośnie do sygn. akt I Ns 1199/08 z dnia 19.02.2013r., częściowo zmienionym postanowieniem SO w Krośnie z dnia 24.09.2013r. do sygn. I Ca 203/13, dokonano działu spadku po A. G. (1) ustalając, że w jego skład wchodzi 1/2 udziału w prawie własności nieruchomości położonych w K. – działki nr (...)wraz z budynkiem mieszkalnym o łącznej wartości 367 000 zł, oraz udział w ruchomościach w wysokości 1/2 części, której

wartość oszacowana została przez biegłego na łączną kwotę 150 270 zł. Te wartości i składniki przyznane zostały przez strony także w toku niniejszego postępowania jako odpowiadające masie spadkowej po J. G. (1) i jego wartości.

Udział w nieruchomości przyznany został D. S. za orzeczeniem spłat na rzecz pozostałych spadkobierców. Co do ruchomości sąd zarządził sprzedaż licytacyjną komornikowi wskazując sposób podziału kwot uzyskanych ze sprzedaży. Komornik sądowy sprzedał zaledwie część ruchomości. D. S. stała się w wyłączną właścicielką opisywanych nieruchomości. Ponadto jest właścicielką jeszcze innych nieruchomości należących w przeszłości do Al. i J. G..

dowód: postanowienie z dnia 19.02.2013r. k. 718 – 719, i z dnia 24.09.2013r. k. 766 w katach sprawy I Ns 1199/08 SR w Krośnie, oświadczenie pełnomocników stron co do wartości masy spadkowej adnotacje 00:44:23 i 00:44:54 k. 130, pismo pełnomocnika pozwanej z dnia 24.03.2016r. k. 134- 137, zeznania świadka M. S. (3) i pozwanej do protokołu rozprawy z 22.03.2016r.

Stan masy spadkowej po J. G. (1) obejmuje jedynie udział we własności części ruchomości wskazywanych w pozwie. Pismem procesowym z dnia 14.12.2015r. powodowie wskazali, że składniki majątkowe spadku po A. G. (1) i J. G. (1) są identyczne oraz, że dochodzone pozwem roszczenie dotyczy wszystkich ruchomości po spadkobiercach pozostałych. Nie wchodzi w jego skład pierwotnie wskazywany udział w nieruchomościach łącznie z budynkami, bo objęty on został jeszcze za życia J. G. umowa dożywocia, która nie jest darowizną, ale umową wzajemnie zobowiązującą.

dowód: pismo z dnia 14.12.2015r. k. 111, odpis aktu notarialnego, odpis zwykły księgi wieczystej k 6 – 9..

Stan ruchomości spadkowych został ustalony w sprawie I Ns 1199/08 SR w Krośnie i nie jest on identyczny ze wskazywanym w pozwie. Sąd ten ustalił, że w skład spadku po Al. (...), a tym samym i po J. G., nie wchodzi następujące ruchomości:

1. obrazy autorstwa S. K.

- „Obraz rodzinny A. G.”

- „Uliczka w słoneczny dzień”

- „Zamek odrzykoński”

2. obraz autorstwa M. M. (2) „Modlący się starzec”

3. inne obrazy: „Dwie wieże kościelne” i (...)

4. inne ruchomości:

- 2 fotele i otomana

- biblioteczka.

Jak wynika z ustaleń Sądu Rejonowego w Krośnie część z nich D. S. otrzymała od dziadków w drodze darowizny (fotele, otomana, biblioteczka, obrazy), albo zostały zabrane z domu spadkobierców w niewyjaśnionych okolicznościach przez powodów. Z wyjątkiem tych przedmiotów, wymienionych w pozwie, skład masy spadkowej po J. G. (1) jest identyczny ze stanem spadku w zakresie ruchomości dotyczącym A. G. (1). Wartość masy spadkowej ustalona została przez biegłych w sprawie I Ns 1199/08 SR w Krośnie R. D. i G. N. i wobec stanowiska stron nadal pozostaje aktualna. Wartość spadku po J. G. zamyka się kwotą 74, 155, 50 zł tj. połowa wartości ruchomości wskazywanych w pozwie, ustalonej przez Sąd Rejonowy w Krośnie z uwzględnieniem wyłączeń z masy spadkowej - na kwotę 148 311 zł.

dowód: treść postanowienia z dnia 19.02.2013r. k. 718 – 719 oraz jego uzasadnienia szczególnie k. 727 – 730 i 732 akt I Ns 1199/08, opinie biegłych w aktach I Ns 1199/08 k. 509 – 518, 606, 609 – 620, 644, 659 – 661 i stanowisko stron w protokole rozprawy k. 130..

Dołączone do pisma procesowego powodów z dnia 3.01.2016r. kopie zdjęć oraz listów, mające wykazać, że w skład masy spadkowej po J. G. wchodzić winny jeszcze inne przedmioty niczego nowego do sprawy nie wnoszą i były już przedmiotem oceny przez Sąd Rejonowy w Krośnie w sprawie o dział spadku po Al. (...) i zniesienie współwłasności. Nie spowodowały innego ustalenia stanu masy spadkowej. W niniejszej sprawie o tyle pozostają bez znaczenia, że nie zostały wymienione w pozwie jako podstawa wyliczeń ani w żaden sposób nie wykazano, że powinny wejść w skład masy spadkowej po J. G..

dowód: kopie zdjęć k. 117 oraz k. 192 akt I Ns 1199/08.

Za życia J. G. oraz jego żona A. G. (1) przekazywali na rzecz swoich dzieci – powodów pieniądze i ruchomości. Ich zakres oraz wartość nie zostały ustalone wobec braku szczegółowych informacji w tym zakresie. Dotyczy to szczególnie darowizn, jakie miała otrzymać czy to sama M. S. (1) czy też wraz ze swoim pierwszym mężem, jak i pozostali powodowie.

dowód: zeznania świadków A. S. (1) adnotacja 00:02:31 k. 105 i M. S. (3) adnotacja 00:04:36 k. 130, zeznania pozwanej adnotacja 00:49:31 k. 130.

Wobec modyfikacji pozwu i faktycznym jego cofnięciem za zgodą strony pozwanej sąd postanowieniem z dnia 22.03.2016r. umorzył postępowanie co do żądań powodów ponad kwotę po 12 361, 31 w stosunku do każdego z nich.

Przedstawione w sprawie dowody dokumentarne nie budzą wątpliwości co do ich wiarygodności. Dotyczy to tak dokumentów urzędowych – orzeczeń sądowych, odpisu księgi wieczystej, kopii aktu notarialnego, jak i prywatnych. Opinie biegłych sądowych złożone na użytek postępowania działowego po Al. (...) zachowują aktualność. Żaden z dokumentów nie był kwestionowany przez strony.

Zeznania świadków A. S. i M. S. do sprawy nie wnoszą zasadniczych informacji. Poza przedstawianiem stanu relacji rodzinnych nie wskazują świadkowie precyzyjnie, jakie ewentualnie darowizny zostały zdziałane na rzecz powodów. W tym zakresie zeznania są wyjątkowo ogólne i nie pozwalają sądowi czynić jakichkolwiek ustaleń co do wielkości darowizn. Każdy ze świadków przy tym jest zainteresowany takim przedstawieniem okoliczności w tym zakresie, by albo wyolbrzymić wielkość darowizn, albo je minimalizować. Są świadkowie ci zainteresowani wynikiem rozstrzygnięcia w sprawie na korzyść poszczególnych stron i ich zeznania muszą być traktowane ostrożnie. Szczególnie A. S., który miał posiadać ważne informacje o darowiznach, poza ogólniki nie wyszedł. Pozwana nie ma innej wiedzy w tym zakresie i powołuje się na szeroką wiedzę ojca. Pozwala to stwierdzić, że strona pozwana nie sprostала obowiązkowi dowodowemu z art. 6 kc i nie wykazała, by spadkodawca obdarował swoje dzieci w sposób pozwalający przyjąć, że ich pretensje związane z zachówkiem zostały zaspokojone.

Dowód z zeznań powodów, wobec ich niestawiennictwa mimo wezwania pod rygorem pominięcia, został pominięty. Zeznania pozwanej są również lakoniczne i poza podnoszeniem opieki nad dziadkiem niczego do sprawy nie wnoszą. Z zeznań pozwanej oraz z treści korespondencji z rodziną / k. 118 – 122 / czy też z oświadczenia J. G. (1) z 28.05.200r. k. 51 nie wynika, by stosunki te były tak drażliwe, jak chce tego pozwana i by wpływały na negatywną moralną ich ocenę, która miałaby prowadzić do stosowania zasad współżycia społecznego i wykluczenia prawa powodów do zachowku.

Sąd zważył, co następuje.

Roszczenie powodów po jego zmodyfikowaniu w zasadniczej części jest zasadne.

Zgodnie z art. 991 kc zstępnym, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należy się połowa wartości ich udziału, chyba że są trwale niezdolni do pracy, małoletni, albo otrzymali zachówek w postaci darowizny bądź powołania do spadku. Żaden z powodów nie wykazał, by miał prawo do większego udziału z tytułu zachowku. Nie udowodniono też, by zostali zaspokojeni poprzez darowizny zaliczane na poczet zachowku. Brak podstaw, by na poczet zachowku zaliczać przekraczające przeciętną miarę koszty wychowania i wykształcenia / art. 997 kc /. W tym zakresie nie zgłaszała

pozwana zresztą zarzutu. Powodowie są jedynymi zstępnymi J. G. (1) i jego jedynymi spadkobiercami ustawowymi, stąd udział każdego z nich w spadku wynosiłby 1/3 część.

Jak już wyżej wskazano w skład masy spadkowej po J. G., służącej za podstawę wyliczeniu zachowku, nie wchodzi nakłady na nieruchomości składające się z działek (...) położonych w K. i zabudowane, bo prawa J. G. do nich objęte zostały umową nie darowizny, ale dożywocia przeniesione na rzecz pozwanej / vide np. wyrok SA w Białymstoku z 6.03.2015r. I A Ca 858/14 LEX nr 1661139 czy SA w W. z 19.06.2006, VI A Ca 99/06 LEX nr 164506 – w uzasadnieniu /. Darowizna jest umową w której darczyńca bezpłatnie świadczy na rzecz obdarowanego kosztem swojego majątku, umową dożywocia zaś w zamian za przeniesienie własności nieruchomości dożywotnik uzyskuje określone świadczenie służące zaspokojeniu jego potrzeb.

W skład masy spadkowej wchodzi natomiast ruchomości wymienione w pozwie za wyjątkiem obrazów wymienionych w pkt 2 a w pozycji pierwszej, w pkt 2 e w pozycji piątej, szóstej oraz ósmej do dziesiątej. Wprawdzie w sprawie działowej po Al. (...) wymieniany jest obraz Ś. (...), ale nie jest to obraz identyczny z (...) S. K. i obraz Ś. darowany został pozwanej / vide ustalenia SR w uzasadnieniu postanowienia k. 729 /.

Nie wchodzi również w skład masy spadkowej 2 fotele i otomana oraz biblioteczka / pkt 2 b pozwu pozycje ósma i dziewiąta /. Przedmioty te darowane zostały za życia spadkodawcy i jego żony pozwanej.

Zatem od ustalonej przez biegłych wartości ruchomości należało odjąć te pozycje, które nie wchodzi w skład spadku po J. G. (1). Czyni to podstawę ustalenia prawa do zachowku równą kwocie 74 155, 50 zł jako połowę wartości tych ruchomości. Zgodnie z art. 991 kc powodowie powołani do dziedziczenia z ustawy mieliby prawo do 1/3 spadku, co powoduje, że przypadający im po J. G. udział równy byłby kwocie po 24 718, 50 zł. Z kolei przypadająca każdemu z nich wartość zachowku równa jest połowie tej kwoty tj. 12 359, 25 zł.

Taką kwotę należało zatem w oparciu o wskazywany przepis zasądzić od pozwanej na rzecz każdego z powodów. Jest to kwota niewiele niższa od wskazywanej w zmodyfikowanym pozwie i przekraczające powyższe ustalenia żądanie należało oddalić. Nie było powodów, by kwotę tę zmniejszać czy to z powodu darowizn, czy z powodu zasad współżycia społecznego. Z uwagi na charakter prawa do zachowku stosowanie art. 5 musi być ostrożne i wąskie. / np. wyrok SA we Wrocławiu z dnia 3.12.2013, I A Ca 1327/13 /. Pozwana nie wykazała, by powodowie w sposób rażący zaniedbywali spadkodawcę zwłaszcza w ostatnim okresie jego życia. Przeciwnie z materiału dowodowego wynika, że relacje rodzinne nie odbiegały od normy z uwzględnieniem miejsc zamieszkania stron.

Nie znajduje również uzasadnienia twierdzenie pozwanej, że to wartość sprzedaży spadkowych ruchomości winna decydować o podstawie wyliczenia zachowku. Wartość spadku ustalona została w oparciu o wyliczenia biegłych i te nie były kwestionowane. Okoliczność, za ile konkretny przedmiot znajdzie nabywcę w sprzedaży licytacyjnej nie ma w tym zakresie znaczenia, bo ta kwota nie wskazuje na wartość rynkową spadku, ale jedynie na najwyższą wartość, jaką za konkretny przedmiot zaoferowano, która nie musi być równoważna z wartością rynkową.

Orzekając o dacie początkowej odsetek za opóźnienie sąd zważył, co następuje. Zgodnie z piśmiennictwem i orzecznictwem jakkolwiek roszczenie o zachowek jest od początku długiem pieniężnym, bezterminowym, to dopiero ustalenie wysokości zachowku przez sąd według cen z daty orzekania powoduje wymagalność zachowku / np. wyrok SA w Ł. z 7.05.2014r. I A Ca 1397/13 czy SA w G. z 23.10.2013r. V A Ca 267/13 – oba w systemie L. /. W niniejszej sprawie wartość spadku ustalona została na czas sprzed wniesienia pozwu, ale prawomocnie zatwierdzona już w trakcie postępowania w sprawie. Niemniej jednak zważyć należy, że w ramach niniejszego postępowania obie strony zgodnie wnosili o zawieszanie postępowania wielokrotnie z uwagi czy na tok sprawy działowej, czy wreszcie oczekując wyników postępowania licytacyjnego. Wreszcie dopiero w styczniu 2014r. powodowie ostatecznie sprecyzowali roszczenie, znacznie je ograniczając, co ostatecznie okazało się zbieżne z ustaleniami faktycznymi. W takiej sytuacji zasądzenie odsetek przed datą doręczenia pozwanej odpisu modyfikacji żądania byłoby nieuzasadnione z wyżej podanych przyczyn. Stąd poprzedzające datę 23.01.2014r. żądanie odsetek również zostało oddalone. O odsetkach orzekł sąd w oparciu o treść art. 455 kc w zw. z art. 481 kc.

Powodowie obronili swoje stanowisko w 22 %. W takim zakresie pozwana winna ponieść koszty postępowania, bo wygrała sprawę w 78 %. Sama kosztów postępowania nie poniosła i korzystała z pomocy prawnej z urzędu. Każdy z powodów winien ponieść koszty postępowania w 78 % i koszty te poniesione przez powodów / wpis, koszty zastępstwa procesowego wraz z opłatą od pełnomocnictwa / przekraczają o 473 zł ich udział wynoszący po 5 929 zł. Stąd pozwana winna w oparciu o treść art. 100 kpc zwrócić taką kwotę każdemu z powodów. Pozwana korzystała z pomocy prawnej z urzędu. Ponieważ nie została ona opłacona, liczona od wartości przedmiotu pierwotnego postępowania wraz z podatkiem VAT wynosi 4 428 zł, w takiej wysokości w oparciu o treść § 6 pkt 6 i § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.09. (...). w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu należało przyznać od Skarbu Państwa.